

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА В КОНТЕКСТІ МЕТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Макаренко Лариса Олександрівна

кандидат юридичних наук

старший наук. спів роб. Інституту держави і права

ім. В. М. Корецького НАН України

Реалізація права, переведення його юридичних можливостей у площину дійсності – основні завдання і науки, і правового регулювання, оскільки лише чітко виважені теоретичні висновки можуть забезпечити потреби практики щодо втілення правових приписів у життя.

З'ясовуючи природу категорії «правове регулювання», спостерігається, на наш погляд, її подвійне призначення. З одного боку, - це юридична категорія, що характеризується певними ознаками, які вказують на її самостійний гносеологічний характер. З іншого, – це функціональна категорія, яка отримує свій вираз на практиці як предмет, метод, способи регулювання та сукупність уособлених елементів, які складають механізм правового впливу держави на суспільство.

Отже, гносеологія правового регулювання виявляється в тому, що воно: є різновидом регулювання, що має цілеспрямований, організований та результативний характер; має чітко визначені форми впливу на суспільні відносини та межі дії на суспільство; здійснюється за допомогою засобів, що мають системний характер, тобто взаємоузгоджених та взаємодіючих між собою; передбачає наявність механізму, який юридично гарантує досягнення цілей, поставлених законодавцем, приймаючи чи санкціонуючи правові норми; здійснюється від імені держави та забезпечується державно-владними засобами (наприклад, засобами заохочення чи примусу); характеризується процедурною визначеністю процесу створення юридично значущих елементів, що мають чітку процесуальну форму їх впливу на суспільні відносини, у зв'язку з чим забезпечується результативність дії права; здійснюється за допомогою системи способів та методів правового впливу; має поетапний характер, що посилює дію права за допомогою інших елементів механізму, забезпечуючи при цьому ефективну дію правових приписів навіть у разі їх недосконалості чи порушення протиправними діями суб'єктів права.

Регулювання життя суспільства за допомогою правових норм полягає не лише у спрямуванні розвитку нових суспільних відносин, а й в охороні існуючих, які відповідають потребам суспільства. Це здійснюється за допомогою трьох основних способів правового регулювання: дозволів (надання суб'єктам права на активні дії); заборон (покладання на суб'єктів обов'язку утримуватися від вчинення дій певного роду); зобов'язань (покладання на осіб обов'язків певної поведінки). Вказані способи, зокрема, визначають відповідну форму правореалізації [1, с. 105-106].

Процес реалізації правових велінь держави забезпечує практичне здійснення, впровадження і втілення права в суспільну практику. Як наукова доктрина, так і юридична практика виходять із того, що реалізація права – це складний багатогранний процес, сутністю якого є підкорення волі суб'єктів вимогам правових норм у процесі їх діяльності та спілкування у сферах, що підлягають правовому впливу. Правовий припис вважають реалізованим лише за умови, якщо його втілено в поведінці людей. Результатом цього є правомірний характер виникнення та реалізації суб'єктивних прав і юридичних обов'язків, які супроводжують процес реалізації встановленого державою припису та досягнення мети правового регулювання [2, с. 223-224].

Реалізація права має забезпечувати процес регулювання суспільних відносин у напрямі, сприятливому для людини і всього суспільства, що зумовлює актуальність дослідження питання механізмів реалізації норм права. Ця проблема повинна обмірковуватися ще на стадії правотворчості з тим, щоб закони мали реальне забезпечення, посилювалися економічними, політичними, організаційними та іншими гарантіями з метою їх реального втілення в життя.

Конкретні результати правореалізації пов'язані з досягненням мети, яку ставлять перед собою як держава, так і суб'єкти правових відносин. Результати правореалізації – це кінцевий результат правомірної поведінки суб'єктів, який є соціально цінним наслідком правового регулювання. Такими наслідками можуть бути: прийняття правового акта, настання передбачених правом результатів, задоволення законних інтересів суб'єктів, використання матеріальних, духовних та соціальних благ. Враховуючи, що правореалізація

характеризується як складний процес, правомірним є визначення проміжного й остаточного результату. Так, прийняття актів застосування права іноді вважаються проміжним результатом правореалізації, оскільки прийняте рішення підлягає практичному втіленню в життя іншими суб'єктами в особливих правових відносинах.

Пов'язуючи результати правореалізації з її формами слід звернути увагу на те, що оцінки форм і результатів упровадження приписів з позиції особистих інтересів суб'єктів та інтересів суспільства не завжди співпадають. Це дає змогу визначити суспільство як соціально значущий результат дотримання, виконання і використання норм права.

З позицій суб'єктів правореалізації результати їх поведінки виявляються в різних формах. Так, за умов дотримання приписів - це утримання від порушень, при виконанні – переважно активна поведінка, що відповідає суб'єктивним правам, а при використанні – добровільні вчинки з реалізації наданих суб'єктом права можливостей.

Кожен суб'єкт знаходить у правових приписах те, що відповідає його вимогам та інтересам. Держава не може і не повинна ставити розвиток певних сторін життєдіяльності суспільства в залежність від особистої думки окремих осіб, випадковостей та інших факторів некерованості. Навпаки, вона має програмувати досягнення «ефекту гарантованого результату». Цінність правозастосування якраз і полягає в його здатності максимально забезпечити цінні результати правореалізації.

Список використаних джерел:

1. Бобровник С. В. Правове регулювання суспільних відносин та реалізація права / С. В. Бобровник // Правова держава. Щорічник наук. праць Ін-ту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. – 1996. – № 7. – С. 104-107.

2. Нормы советского права: проблемы теории / Под ред. М. И. Байтина, В. К. Бабаева. – Саратов: Изд-во Саратовского ун-та, 1987. – 248 с.